

Forretninger på Venø

Moster Håndkøb

Moster Håndkøbs forretning var en blandet landhandel. Indehaveren heraf hed Andrea Andersen. Navnet "Moster Håndkøb" er kommen fra "Sønderriis Slægten" da Andrea Andersen var moster til Peder Møller på "Sønderriis" og var vistnok kun kaldenavn af slægten herfra.

I denne forretning kunne købes lidt af dagligdagens fornødenheder. Før man kom ind i denne forretning, kom man først ind i en lille gang med kun dørbredde på alle fire sider. Døren til højre førte ind til en lidt længere gang hvori var lidt isenkram som spande, kost, skovl, hakkejern, søm, træsko mm. Træsko og andre småtingsisenkram var ophængt på kroge og søm på vægge og loftsbjælker.

På venstre side i denne gang førte døren ind til selve butikken. I butikken var en diske og langs væggene var der opsat hylder, hvorpå var opsat de forskellige handelsvarer. Af handelsvarer på hylderne var der lidt legetøj, blomstervaser og lidt andet køkkengrej. Og så var der den anden side døren ind til stuen, et par hylder med lidt tøjstof og strikkegarn, strikkepinde, synåle og hvad der ellers hører sig til af sådant. På den ene ende af disken var der et glasmontre med lidt slik, for slikmunde. Manglede der varer som ikke var på lager, kunne det gerne skaffes hjem i løbet af kort tid, eller ved postbådens første ankomst.

Der var også herved håndkøbsudsalg fra Struer Apotek. Recept til medicin kunne indlevers og ligeledes afhentes ved postbådens første ankomst.

Om sommeren kunne der fra en udendørs isbod købes is her. Isen herved var nedkølet med tøris, som så kom ny forsyning hjem af, efter behov.

Købmanden

Købmandsforretningen var nabohus til Moster Håndkøb. Købmanden var Jens Nørbygaard, han var ugift og havde overtaget købmandsforretningen efter sine forældre, som boede hos ham i resten af deres levetid.

Denne forretning havde stort set det som var behov for af øens daglig-varer. På hylderne i selve forretningen var det ret begrænset hvad var af varer, det var mest reklame for de varer som her handledes med og som her var opstillet. Selve varelageret var i husets loft eller kælder, som blev hentet herfra eftersom de blev solgt. Alle varer blev solgt over disk og købmanden henter så varerne, én efter én, som han kom frem til, efter kundens bestillingsseddel.

Det var ikke et kontant handelsforretning. Største del af handelen forgik over et kontrabog, som blev mod regnet med de æg man solgte. Kontrabogen blev efter aftale opgjort med jævne mellemrum, hvor plus og minus mellemværende så blev af regnet.

Alle kontrabøger lå i en stak på hylden bag disken, og for hver kunde, var der et påskrevet kendemærke på bogens ende, så den var nem at finde.

Vinkelret på diskens ende var et glasmontre, hvori var lidt forskelligt som nye piber, cigaret etuier, cigarspidser og lommeknive mm.

Bag denne glasmontre og disk enden, stod kaffemøllen. Denne var et stort monstrum med et stort svinghjul for drev af håndkraft. Kaffen som skulle males stod ved siden af i et par store røde kaffespande, så vidt jeg husker, var der to.

Det før nævnte reklame på hylderne, var ikke et stykke ophængt reklame, men var flere tomme og pænt opstillede emballage kasser fra forskellige havregryns møller som Ota Solgryn og forskellige vaskesæbe mm. Tobaksvarer som cigaretter, cigarer, røgtobak og skråtobak stod fremme på hylden.

På væggen til højre for indgangsdøren, var en informerings opslags-tavle, som kunne benyttes for bekendtgørelse af øens aktiviteter. Ligeledes kunne der herpå opsættes eventuelle foto som var taget ved seværdigheder.

Vinkelret for diskens anden ende stod en kundebænk, som var "sladre- bænk" for forretningens stamgæster, som bare sad her for at udveksle sladder. Dem som sad her, var for det meste fra fiskerlivet.

Jeg opfattede de personer som sad her, for værende irritationsmomenter, som udelukkende kun sad her for at se, hvad de forskellige handlende kom for at købe, og herefter have noget sladder om deres indkøb, at løbe rundt med.

Reb og Garnhandler

Reb og fiskegarn kunne købes ved fisker Mads Toftum Madsen, som solgte sådant fra sin redskabshus for fiskegrej.

Her kunne der købes reb for ethvert behov til kotøjr, hestetømme og hammel reb. Han havde faktisk et ret godt udvalg.

Ligeledes kunne der her købes snor til tøjsnor og flagsnor, samt snor til forskelligt indpakning. Vi børn fik altid hos ham snor til sjippetov og hestetømme. Når man var børn, skulle man have det snor som sådanne skulle bruge og det skulle ikke koste, sagde Mads Toftum gerne.

Indkøbsærinder til Struer

Ret jævnligt var enten far eller mor på ærinder til Struer, som jo var vores handelsby. Når der var mulighed herfor var vi gerne med. Sejlturen til Struer var nok det mest kedelige, men når vi så kom til havn i Struer, var der her lidt anden liv end vi var vandt til på Venø.

På Struer havn var der på den tid ret megen aktivitet, ligesom post-båden blev modtaget af de samme stampersoner hver dag. Jeg husker at der heriblandt var enkelte som jeg ikke brød mig særlig meget om at se på, da jeg ikke følte de tilhørte min vante atmosfære. Det var personer som altid stod samme sted og gjorde sig bemærket på en dum måde, som jeg ikke brød mig om. Heriblandt var der især to som jeg så lidt originalitet ved. Den ene var "lille Strand" den anden var et mærkeligt menneske med et mærkeligt næse, med kun et næsehul, jeg husker ikke hvad han hed, men han var grim og dum at høre på.

Af anden havneaktivitet på Struer havn, som vistnok af ejendom hed Holstebro Havn, var der jernbanespor til de forskellige pakhuse for korn og foderstof og til kulkranen for kul og koks, samt ud til Esso olietankene. Ligeledes blev der på havnen læsset træ og alt muligt andet på jernbanevogne, som skulle fragtes med tog til og fra Struer.

Tograngering på havneområdet og andre transportvogne som lastbiler og hestekøretøj var der her liv af hele tiden.

Postbådens faste anløbsplads i havnen var lige ned for første brobue, fra stationen. Her var ved ankomst så de forskellige køretøjer som skulle fragte mælk til mejeri og svin til slagteri, og andet hvis der var behov herfor.

Ved ankomst til Struer, skulle alle mændene som regel på toilet, for at lade vandet. Herfor var der et herretoilet under det andet brobue. Denne toilet var sort og beskidt og vand løb over hele gulvet, men der kunne dog klares det, man kom efter.

Kvindetoilet husker jeg ikke om også var her, men ellers var der en henne ved rådhuset.

Når vi var med far til Struer, var vi mest i de forretninger hvorved han havde behov for at udføre sine ærinder ved. Når vi var med mor til Struer, var det så nogle andre butikker som vi var ved. Mor byture var nok de mest spændende, da de gav anledning til at komme i flere butikker. Butikkerne som vi besøgte var først alle dem som skulle betales regning hos.

Regninger var jo en selvfølge, da vore dagligvarer fra Struer jo gerne var tilsendt efter telefonbestilling. Men så var det ligeledes en selvfølge at det blev betalt ved første lejlighed til Struer.

Mange gange var det regninger for skoforsåling, nye bund i træsko, kød fra slagteren, for vasketøj på vaskeri og søm eller andet fra isenkræmmeren. Nu vi var i Struer skulle vi også gerne klippes som var hos en ældre barber. Når han var færdig med at klippe, smurte han sådan noget klister i håret og satte bølger med et finger. Når det blev tør, var det ligeså stiv som en pind og ret ubehagelig at gå med.

Jeg ved ikke hvorfor, men mange gange når vi var i Struer, skulle vi også til læge, han klemte lidt her og der og kiggede os i halsen, og mente ikke vi fejlede noget særligt. Men vi skulle dog gerne herefter på apotek for at hente noget salve, lapisvand eller jod, som apotekeren først skulle have blandet sammen efter lægens recept.

En forretningsvindue som kunne optage mig i længere tid, var et legetøjsforretning. Det var såmænd ikke at der var særlig meget her, men der var dog mere end jeg havde hjemme.

Når vi var med mor på indkøb, snakkede hun altid meget med dem hun handlede med. Dette kunne godt være trælse samtaler for børns tålmodighed, men mor kendte faktisk mange mennesker i Struer, som hun selvfølgelig også nød at føre samtaler med.

Når vi var med far i Struer, var vi altid først i Struer Korn og Foderstof kontoret, som havde et lille kontor lige efter at vi var komme igennem det første brobue og før vi kom hen til gaden. Det var selvfølgelig her at far havde sit ærinder, men der var nu ikke herinde stor underholdning for børn. I kontoret herved var der en høj skranke og en skrivepult hvorved kontorets to mænd med slipsekravtøj, stående udførte deres arbejde ved. Der var stil over det.

Ligeså skulle vi også altid ind i en bank, som var ligeså kedelig, men varede dog ikke så længe. Jeg mener at der herinde blev talt med DE imellem kunder og personale. Far mødte også altid kendte personer i Struer, hvormed han førte samtaler som ligeledes var uinteressante for os børn.

Men uanset hvad vi mente om vore ture til Struer, så var det en oplevelse hver gang, og vi fik dog gerne af en eller anden en fløde-karamel for vore tålmodighed ved at høre voksne mennesker snakke.

Vores opdragelse hjemmefra var, at vi børn var tavse når voksne folk talte. Mange gange var man ligefrem ved at tisse i bukserne ved at man ikke turde nævne behovet herfor, da det blev opfattet som værende uopdragen.

Før afgang til Venø fra Struer havn, var der næsten altid kaos for at få alt med af hvad som var bestilt i dagens løb i de forskellige forretninger. I sidste øjeblik kom der altid en slagtersvend cyklende med lidt kødvarer, som var på en træbakke med et par håndtag han havde på skulderne. Postbådsføreren kom altid 5-10 minutter for sent, for at have snakket for længe på posthuset.

Øens damer som havde været på deres indkøbstur til Struer havde indtaget deres sædvanlige pladser i bådens kahyt, og så fik den ellers ikke for lidt hvis det varede for længe med afgang hjemefter.

Til marked i Holstebro - og cykeltur til Lemvig

Efter nu at være bleven nogenlunde til at cykle, mente far så at vi nu godt kunne cykle til marked i Holstebro, og besluttede os for at cykle dertil, ved førstkommende marked. Markedsdagen kom og vi tog med postbåden, og pralede vældig af, at vi nu skulle til marked.

Vi tog cykelturen i to omgange ved, at vi først cyklede til Hjerm, for her at besøge mor hendes moster Eva, som her havde en lille manufaktur-forretning og hvorved vi ret jævnlig var på besøg, som var med tog fra Struer.

Efter lidt ophold og lidt spisning i Hjerm, fik far et stykke snor af Eva, som blev bundet imellem vore cykler, så han kunne slæbe mig hvor der var behov for. Det var grusvej hele vejen, undtagen igennem byerne.

I Holstebro fik vi cyklerne sat på stald og gik så rundt på markedet, som var på hestemarkedet i Skolegade og kreaturmarkedet på markedspladsen. Selve markedspladsen mener jeg var på de arealer hvor det nuværende Falck og anden bebyggelse nu har til huse. Jeg husker ikke rigtig om vi havde nogen ærinde på markedet, eller vi bare var til marked, for at sige, at nu havde vi været til marked.

Men jeg husker dog at der på markedspladsen var et gøglertelt med lidt optræden ved. Dette optræden var jeg dog lidt fascineret af, da der herved var en neger, med havreneg om maven, som optrådte med lidt negerdans herved. Om han var ægte neger eller en brun farvet, ved jeg ikke. Men jeg var i den tro at han var ægte neger.

Sidst på dagen rejste vi så med tog til Struer, og havde hermed vore cykler. Vi skulle så cykle om til Kleppen for at komme til Venø med færgemandens robåd. Før vi cyklede til Kleppen var det en fast regel, først at se om på havnen, om der her var en fiskebåd fra Venø vi kunne komme med i stedet, og heldigvis var der en sådan, men så måtte jeg også fortælle om mine oplevelser fra negerens danseopvisning. Vi havde haft en god dag, med en oplevelse rigere.

Da mor havde slægtninge med mostre i Hjerm, Humlum og Lemvig, og morbroder i Nr. Nisum, var vi ret jævnlig på besøg hos dem, ligesom de også jævnlig var på besøg på Venø, da de her alle i tidernes morgen var fødte på "Sønderriis" som børn af Maren og Mads Peder Jensen Sønderriis.

Som en søndagsudflugt blev det bestemt at vi kunne cykle til Lemvig, med midtvejsophold i Nr. Nisum. Jeg cyklede selv og Else Marie sad på skift af far og mors cykel. Det er ret begrænset hvad jeg kan huske fra denne cykeltur, ligesom jeg stiller mig tvivlende om, om det med nogen var aftalt at vi ville komme, da vores ankomst virkede som en overraskelse.

Efter et ophold i Nr. Nisum cyklede vi så videre til Lemvig. Denne tur må have været under krigen, da der i samtlige telefonpæle ned ad bjerget til Lemvig, sad en tysker i toppen af hvert pæl. Jeg fik forklaret at de var ved at ophænge deres egne telegrafråde. Deres kom-munikation herved var ved råb fra mand til mand, som jeg nok syntes lød lidt voldsomt. De tyske telegrafråde var kendelig ved at deres isolationsklokker var brune.

Da vi kom til døren hos mostrene i Lemvig, var dørklokken lidt i uorden, så den ikke kunne høres. Vi var ved at opgive at komme ind, og var ligefrem helt opgivende ved om vi var cyklet forgæves. Men far prøvede så for sidste gang, og ved ekstra hårdt tryk virkede det så, og vi blev lukket ind. Da de var ligeså overrasket over vores ankomst, render det mig i anelse, at de ikke vidste vi ville komme.

Vi besøgte dem derfor et stykke tid, og tog med rutebilen tilbage og blev læsset af ved vejen ned til færgemanden.

Når vi ellers var på besøg i Lemvig, var vi som regel med rutebil. For rutebil "Struer - Lemvig" var der to ruter af, hvoraf den ene var over Fabjerg og den anden over Nr. Nisum. Af de to ruter var det kun den som kørte over Nr. Nisum, som blev betroet til at køre frem og tilbage med de gamle mostre når de besøgte hinanden. Hvorfor - ved jeg ikke, men de var meget stavnsbundet af at skulle over Nr. Nisum, for her at få et glimt af fædregården "Kongensgård" som de jo var flyttet til fra fødegården "Sønderriis" på Venø.

Besøg i Humlum

Jeg har nu kaldt de slægtninge for mostre, da det var mor hendes mostre og som alle slægtninge kendte under fælles kaldenavne som mostre.

Moster Kirsten i Humlum, som her boede i kirkehuset nord for Humlum kirke og lige ud mod hovedvejen, var vi tit og ofte på besøg hos. For besøg her, var vi mange gange gående hertil, da der ikke var så langt, men på Venø siden skiftedes ofte til én cykel som efter aftale blev cyklet lidt vej på, og lagt, så den næste kunne cykle lidt. På den måde var vejen ikke så lang når der på skift blev gået og cyklet det halve af vejen. Cyklen blev lagt på Venø, og resten af vejen var til fods, op igennem skoven ved "Strandbjerggaard".

En sådan tur til Humlum kunne godt klares imellem dyrene skulle fodres. Denne moster Kirsten, flyttede på sine sidste leveår til Struer, hvor hun købte hus i Kirkegade, hvor også moster Eva fra Hjerm var flyttet til, nogle år i forvejen.

Ligeledes flyttede mostrene Else og Madsine i Lemvig senere til Struer, hvor de overtog huset efter deres afdøde søster Eva, fra Hjerm.

Isvinterne 1941 – 1942

Da de to isvintre i 1941-42 flere steder over historien, er beskrevet som for værende de hårdeste isvintre som har været igennem en længere årrække, er det herfor begrænset hvad jeg vil skrive herom.

Vintre med sne og hård frost, har jo altid været et hård tid at skal igennem, men ikke mindst på den tid hvor der var rationering og mangel på alt muligt, var det derfor ekstra besværligt med forsyninger for dagligdagens fornødenheder til føde og varme, som besværlig gjorde den daglige levestandard.

Det mest besværlige var nok at bjærge frostfrit foder til dyrene. Indkørsel af roer var besværlig, da roekule og roer heri var bundfros-sen. Der var jo ingen mekaniske hjælpemidler, alt var med håndkraft, og når alt var stivfrossen var det næsten en umulighed at hakke og skovle i.

De frosne roer der så kom ind, var det næsten umuligt at få tøet op, da der kun var dyrenes egen varme hertil. Roer lå derfor skåret i stykker til optøning på gangen bag køerne. Ligeledes var der problemer med vand som skulle pumpes op med håndpumpe. Det var lige før et spand vand frøs til is før man var indedøre hermed.

At holde varme indendørs var jo ved varme fra komfur og et enkelt kakkelovn, som vi fyrede med træ i, og der skulle meget træ til. Jeg mener at vi om vinteren havde lidt briketter, så ilden kunne holde natten over.

Og så var der jo det med at vi børn nok vanskelig kunne få tiden til at gå, har jeg senere fået fortalt, men det var faktisk ikke noget vi mærkede til. Når far eller mor havde været i Struer kom de gerne hjem med malerbøger og farveblyanter samt påklædningsdukker til udklip. Vi dyrkede også en del brætspil og æselspil, samt vi med spillekort lagde mange kabaler. Med dette fik vi megen tid til at gå, det var stort set kun fantasien som satte grænser.

Selv om isvintre havde sine ulemper, så havde det også sine fordele. Når først fjorden blev så tilfrossen, at alt transport til fastlandet kunne foregå over isen, føltes man ikke mere at være så isoleret. Fiskerne var som regel de første som undersøgte isens bæredygtighed, da de jo var kendt med vanddybde og strømforholde. Første gang de gik over isen, havde de lange stænger med som de så jog igennem isen. For en sikkerheds skyld havde de også en båd med på slæb.

Når der var gået nogle dage med at gå over isen, kunne man godt vove sig til at køre over med heste for slæde, og når det først kom så vidt, så var alle muligheder tilstede for gratis at hente sine varer hjem på denne måde. Mange benyttede sig herved af at hente forårets korn og gødning, samt eventuelle byggemateriale som skulle benyttes i det kommende tid.

Dem som var kendte med at færdes over isen, benyttede kun de spor som med tiden var anlagte. Det var især ved tungere transport dette var gældende. Ingen vovede sig til at oprette andre veje, bare for at prøve nyt. Dette blev betragtet som uforsvarligt. Efterhånden som isen nu var ved at være bundfrossen, kunne vi med sikkerhed godt køre på isen ved "Æ Swothyw" og herfra til Struer. Ellers var de første gange fra Venø Odde og ind til Vralden ved Struer.

Jeg husker engang at vi havde en syg ko, som hverken kunne leve eller dø, hvis skæbne så blev, at far og mor, Victor og Petra så en dag læssede den på en slæde, satte sig på den og kørte så ind til slagteriet med den. Om denne transport fortalte de mange gange om, som jeg forstod de havde haft en hyggelig og morsomt tur ud af.

En anden tur med heste for kane over isen, var vi på besøg i Humlum. Min morbror Jens Riis på "Nørreriis" kørte heste og kane. På denne tur kørte vi tværs over vestfjorden fra Venø by. Jeg husker det ved, at vi faktisk kørte i trav næsten hele vejen, da det mentes, at være det sikreste ved ikke at holde for længe på et sted. I Humlum kom hestene i stald ved en handelsmand som kom ret jævnlige til Venø, han hed Jens Ernst og boede lige syd for Humlum kirke. Efter besøget kørte vi så ligeledes hjem, så vi var ovre isen før det blev mørkt.

På ålestang

Jeg har tidligere nævnt lidt herom, men da jeg nu er ved isen nævner jeg den igen. At stange ål fra is, er nok et stykke fiskekultur. Ålestangning foregik som regel i grupper som kunne være en halv snes stykker. Erfarne alestanger drager ikke på ålestang ved blot at tage et ålejern under armen og så af sted. Nej - der er forskelligt sikkerhedsudstyr som skal med. En eller flere havde som regel et slæde med sig, hvorpå var forskelligt håndværktøj for selvhjælp af ålestang og jern. Ligeledes havde de et ishakke og forskellige jernkroge og vippestænger med. Det var et gyldent regel for sikkerhed om, at de huller som blev hugget i isen, som i de fleste tilfælde var trekantet, skulle denne isblok som blev hugget løst herved, hales op på isen, som advarsel til andre om, at der her var et hul. Var det umuligt at få denne isklump op - eller den forsvandt ind under isen, måtte der findes en isblok fra et tidligere hul, som igen og med sikkerhed var tilfrosset, og så ligge denne ved det nye hul i stedet for den som forsvandt. Man var ikke velset af de øvrige alestanger, for at forlade et hul i isen, uden afmærkning.

Ligeledes havde de på slæden efter sig, et sæk med tørt brænde, til eventuelt at kunne tænde nødbål. Ligeledes var der gerne én eller flere som havde jagtgevær med. De to ting var nærmest som kommuni-kationsmeddelelse til pårørende på land i tilfælde af noget uforudset, som kunne være uheld ved legemsbeskadigelse eller anden sygdom. Skud fra jagtgevær kunne høres på land, og bålet kunne tændes for at markere stedet, hvor der ønskedes hjælp. På land blev der svaret igen med geværskud og en hjælpeaktion blev sat i gang.

Samme kommunikation blev anvendt den anden vej, fra land, for at kalde ålestanger hjem, hvis der her var indtruffet uheld.

For ålestangere kunne der forekomme pludselig vejroverraskelser, som kunne være ved tåge eller kraftig snefald, således man mistede orientering til land ved ikke at kunne se det mere. I sådanne tilfælde kunne der skydes med jagtgevær, ligesom der så på land blev besvaret med jagtgevær, bål eller anden synlig belysning. Pårørende på land vidste gerne, hvor deres nærmeste befandt sig på isen, hvor de så igennem kikkert jævnlige holdt øje med dem.

På den tid var jagtgevær ligesom standardudstyr i mange hjem. Der var enda nogen som ikke mente at være rigtig klædt på, såfremt de ikke havde deres gevær ved hånden. Det kunne dog også hænde, at de af og til nedlagde et stykke vildt under deres færden.

Jeg mener at ålestangere på Venø for det meste benyttede vestfjorden, ved at de herved og i deres redskabshuse havde deres fiskegrej.

Fra "Borbjerggaard" så vi ofte ålestangere i større grupper på øst-fjorden, men det var i de fleste tilfælde, så dem fra fastlandet, som benyttede denne fjord. Det kunne dog hænde, at enkelte Venø boer tilsluttede sig sådanne fastlandsgrupper for herved at få lidt nyt socialt samvær, med dem fra fastlandet.

Den farligste tid at færdes på isen var ved isbrydning hen ad foråret. Som børn fik vi meget strengt påbud om ikke at gå ud på isen når der viste sig revner heri, eller var ved gå løs ved is og land. Isen kunne herefter og nu på meget kort tid drive til havs. En revne i isen kunne på ret kort tid blive så bred, at man ikke mere kunne hoppe over den, herved var man nu bleven fangen på en drivende isflage og ikke kunne komme i land.

Igennem tiderne har jeg hørt om flere, også fra slægten, som er bleven fanget på en sådan drivende isflage, men heldigvis dog bleven opdaget og kunne hjælpes i land med en båd. Dog var der en fra "Nørskov" hvorom jeg i tidligere slægtsbeskrivelse har omtalt dette, som druknede og blev først fundet lang tid efter ved at være drevet i land ved Ejning.

[Tilbage](#) [Fortsæt](#)